

TÜRKMENİSTAN YARGI SİSTEMİ

Turkmenistan's Judicial System

Yrd. Doç Dr. Murat ERDEM* – **Arş. Gör. Samet İLDEŞ****
Kerim BALKANOV***

ÖZET

Bu çalışmada ülkemiz ile kültürel ve tarihsel ortak mirasa sahip Türkmenistan'ın yargı sistemi, Türkmenistan Anayasası ve ilgili kanun-kodeksler çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmamızda yargı teşkilatı ve yargılamaya dahil olan kişiler, yargılamaya dair ilkeler ışığında analiz edilmiştir. Böylece ülkemiz ve Türkmenistan yargı sistemleri arasında bir mukayese imkanı da doğmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkmenistan Yargı Sistemi, Türkmenistan Hukuk Sistemi, Türkmenistan Hukuku.

ABSTRACT

In this study, Turkmenistan's judicial system will be examined in the framework of the Turkmenistan Constitution and other related laws. Such that Turkmenistan has a common cultural and historical heritage with our country. In our study, issues about judicial organization and persons who involved in the judgement will be analyzed in the light of the principles concerning to judgement. By this way, the possibility of a comparison between the judicial systems of Turkey and Turkmenistan will be emerged.

Keywords: Turkmenistan Judicial System, Turkmenistan Legal System, Turkmenistan Laws.

◆◆◆◆

I. TÜRKMENİSTAN YARGI SİSTEMİNE İLİŞKİN GENEL İLKE VE ESASLAR

Türkmenistan yargı sistemine ilişkin genel ilke ve esaslara Türkmenistan Anayasası'nda yer verildiği gibi bu ilkelere diğer kanunlarda da rastlanmaktadır. Aşağıda öncelikle bu bahsi geçen ortak ilkelere yer verilecek daha sonra ise her bir kanundaki hususi ilkeler ele alınacaktır.

* Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (muraterdem@sakarya.edu.tr)

** Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi (sildes@sakarya.edu.tr)

*** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü Yüksek Lisans Programı Öğrencisi (kerimbalkanov@gmail.com)

A. Doğal Hakim İlkesi

Türkmenistan Anayasası'nın¹ 99. maddesine göre, yargılama yetkisi mahkemelere tevdi edilmiştir . Anayasada doğal hakim ilkesine de açık bir şekilde yer verilmiş olduğu görülmektedir².

1. Yargılama Hakkında Kanun'a göre Doğal Hakim İlkesi

Yargılama Hakkında Kanun'da ("Kazyýet hakynda" başlığı taşıyan 134-V sayılı 8 Kasım 2014 tarihli Kanun) hukuk, ceza ve idari dava ayrımı yapılmaksızın yargılamaya ilişkin temel ilkelere yer verilmektedir.

Bu kanunun 1. maddesi, yargı yetkisinin Türkmenistan Yüksek Mahkemesi'nce ve diğer mahkemeler tarafından kullanılacağını açık bir şekilde belirtmiştir. Olağanüstü mahkemeler veya mahkemelere münhasır yetkiler üstlenen kurumların kurulması yasaklanmıştır.

2. Özel Hukuk Davalarında Doğal Hakim İlkesi

260-V sayılı ve 18.08.2015 tarihli Türkmenistan Medeni Yargılama Usulü Kodeksi'nde (MYUK-Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi) özel hukuk uyuşmazlıklarında yargılama yetkisinin sadece mahkemeler tarafından kullanılabileceğini ifade etmiştir. Mahkemelerin yetkileri ancak kanunla belirlenir, bu yetki devredilemez, olağanüstü bir mahkeme yahut bu yetkileri kullanmak isteyen kurumlar ihdas edilemez³.

Yargılama yetkisine sahip mahkemeler, kanunların belirlediği çerçevenin dışına çıkar ise hukuka aykırı olacak ve kanun yolu aşamasında denetimi söz konusu olacaktır⁴.

3. Ceza Davalarında Doğal Hakim İlkesi

28-IV sayılı ve 18 Nisan 2009 tarihli Türkmenistan Ceza Yargılaması Usulü Kodeksi'ne göre (CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi); ceza yargılaması ancak mahkemeler tarafından yapılabilir, herhangi bir kişi veya kurum bu görevi üstlenemez. Mahkemelerin görev ve yetki kapsamı kanunla belir-

---

¹ 26 Eylül 2008 tarihli Türkmenistan Anayasası (Türkmenistanyň konstitusiyasy) Aşkatat. http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=8124 (Erişim Tarihi : 23.03.2016). Bkz. T.C Any. m. 37.

² Türkmenistan Anayasası (Türkmenistanyň konstitusiyasy) md.100. Doğal hakim ilkesi ile ilgili Ayrıntılı bilgi için bkz. TANRIVER, Süha, Tabii Hakim İlkesi ve Medeni Yargı, TBB Dergisi, S.104, 2013.

³ MYUK (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), md. 8.

⁴ MYUK (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), md 8/3 ve 4 fıkra.

lenir ve ancak kanunla değiştirilebilir. Her ne sebeple olursa olsun olağanüstü mahkemelerin ve yargı yetkisi taşıyan diğer kurumların kurulması yasaktır⁵. Mahkemeler de kendi yetkilerini aşacak olursa, bu işlemler geçersiz olarak kabul edilerek geri alınacaktır. Mahkemelerin verdikleri hükümler de yine bu kanuna göre denetlenebilecektir⁶.

B. Hakimlerin Bağımsızlığı

Bu konuda Türkmenistan Anayasa'sında hâkimlerin Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından atanmasına ilişkin 102. madde hükmü dikkat çekmektedir. Hâkim olabilmek için belirli şartlar getirilmiş ve hâkimlerin atamasının Devlet Başkanı tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır.

Anayasa'da, hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile hâkimlik teminatına da yer verilmektedir⁷.

1. Özel Hukuk Davalarında Hakimlerin Bağımsızlığı

Özel hukuk davalarında yargılamanın sevk ve idaresinden bağımsız ve tarafsız olması gereken hâkimler sorumludur. Hâkimler kararlarını kanun ve vicdani kanaatlerine göre verirler⁸. Bunu temin etmek için hâkimler aralarında yaptıkları müzakereleri gizli bir şekilde yürütmelidirler⁹.

2. Ceza Davalarında Hakimlerin Bağımsızlığı

Ceza yargılamasını yürüten hakimler bağımsızdır. Kararlarını, kanun ve vicdani kanaatlerine göre verebilirler¹⁰.

C. Yargılamanın Aleniliği

Türkmen Anayasası'nın 105. maddesi, yargılamanın aleniliği ilkesine yer vermektedir. Aynı zamanda yargılamaların resmi dilde yapılması gerektiğine ilişkin açık bir hükme de yer verilmektedir¹¹.

---

⁵ ÖZTÜRK, Bahri, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6.bs., Seçkin yay., Temmuz 2013, s. 157.

⁶ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 10/1,3,4,5.

⁷ Türkmenistan Anayasası (Türkmenistanyň konstitusiyasy) md.101 ila 104. Bkz. T.C. Any. m. 138,139.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. ŞAHBAZ, İbrahim, "AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı", Anayasa Yargısı, S.25, 2008, s. 229 vd.

⁹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 4.

¹⁰ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 21.

¹¹ Türkmenistan Anayasası (Türkmenistanyň konstitusiyasy) md.105. Bkz. T.C. Any. m. 141/1, HMK. m. 28/1.

1. Yargılama Hakkında Kanun'a göre Yargılamanın Aleniliği

Yargılamalar aleni¹² olarak ve resmi dilde yapılır. Bazı özel yargılamaların gizli bir şekilde yürütülmesine ve resmi dilde konuşamayanların veya resmi dil dışında bir dille yargılamaya katılmak isteyenlerin tercüman hizmetinden yararlanabilmeleri mümkündür¹³.

2. Ceza Davalarında Yargılamanın Aleniliği

Türkmenistan ceza yargılamasında; yargılamalar bazı özel kanunlarda ön-görülen istisnalar haricinde, aleni bir şekilde yürütülmektedir. Bununla birlikte mahkemeler de yargılama esnasında gizlilik kararı vermeye yetkilidirler¹⁴.

D. Adil Yargılanma İlkesi ve Tarafların Eşitliği İlkesi

Türkmenistan Anayasa'sının 107. maddesi, adil yargılanma ve tarafların eşitliği ilkelerini birlikte ele almış ve düzenlemiştir. Bunun nasıl sağlanacağı ise kanunlara bırakılmıştır.

1. Yargılama Hakkında Kanun'a göre Adil Yargılanma ve Tarafların Eşitliği İlkesi

Herkes hak ve özgürlükler temelinde milliyet, renk, cinsiyet, ırk, sosyal konum, çevre, dil, inanç, siyasi görüş, parti üyeliği ayrımı gözetilmeksizin yargılama önünde eşittir. Kanun aynı zamanda yargılamanın taraflarının rekabet şartlarının eşit bir şekilde sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda silahların eşitliği prensibine özellikle yer verilmiştir¹⁵.

Kanun, adil yargılanma hakkını¹⁶ da düzenlemektedir. Buna göre, Türkme-

---

¹² KURT KONCA, Nesibe, " Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi", Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s. 5 vd.; YILMAZ, Halil, "Alenilik", Ankara Barosu Dergisi, 1988, s.235; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, "Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı", 3. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 335; KURU, Baki, " Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı" Legal Yayınevi, İstanbul 2015 s. 31; ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/AYVAZ TAŞPINAR, Sema Medeni Usul Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016, s. 155.

¹³ Yarg. H.K. (Kazyyet hakkında) md. 9 ve md. 10.

¹⁴ CYUK (Türkmenistanyň Jenayät iş ýörediş kodeksi), md. 27. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. SEVÜK, H. Yokuş, "Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi", Prof. Dr. Çetin Özek Armağan'ı, İstanbul 1999, s.765.

¹⁵ Yarg. H.K. (Kazyyet hakkında) md. 5. Ayrıntılı bilgi için bkz. DİNÇ, Güney, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Silahların Eşitliği", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 57, 2005, s. 283 vd.

¹⁶ TÜRMEEN, Rıza, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Adil Yargılanma Hakkı", Sempozyum İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004, s. 39; ÖZEKES, Muhammet, "Oyun Teorisi-Hukuk Uygulaması ve Adil Yargılanma Hakkı", Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 14. Kitap, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2005, s. 82; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.317.

nistan vatandaşları resmi kurumlar, kamu kuruluşları ve kamu görevlilerinin kanuna aykırı eylem ve işlemleri neticesinde namus, onur, vücut bütünlüğü, sağlık ve diğer hak ve özgürlüklerine yöneltilen saldırılara karşı mahkeme önünde korunma hakkına sahiptirler. Yabancılar ve vatansızlar da aynı korumadan yararlanabilirler. Yabancıların bu haktan yararlanmaları konusunda uluslararası anlaşma hükümlerine de dikkat çekilmiştir¹⁷. Anlaşıldığı üzere yabancılara da tanınan adil yargılanma hakkı sadece karşılıklılık esasına dayandırılmamış fakat sınırsız da değildir.

2. Özel Hukuk Davalarında Adil Yargılanma ve Tarafların Eşitliği İlkesi

Türkmenistan Medeni Yargılama Usulü Kodeksi'nin 11. maddesinde, Türkmenistan Anayasası'nda da ifadesini bulan eşitlik ilkesine tekrar yer verilmektedir. Buna göre, herkes her hangi bir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın kanun ve mahkeme önünde eşittir. Ayrıca tüzel kişilerin de gerçek kişilere bir üstünlüğü bulunmamaktadır.

Ayrıca Kanun'un 15. maddesine göre, taraflar usuli hakları kullanmakta eşittirler ve aynı usuli yükümlülüklerle tabidirler¹⁸.

3. Ceza Davalarında Adil Yargılanma ve Tarafların Eşitliği İlkesi

Ceza davalarında da kişiler hak ve özgürlüklerinin mahkeme aracılığıyla korunması hakkına sahiptirler¹⁹.

Bu korumanın tesis edilmesi amacıyla ceza yargılamasında iddia görevi, devlet adına savcılık²⁰ tarafından yürütülür. Müdafaa makamında sanığın kendisi ve müdafii bulunur. Müdafii müvekkilini savunmak için kanunda gösterilen tüm araç ve usullere başvurabilmek yetkisine sahiptir. Yargılama ise mahkemenin yetkisindedir.

Yargılamanın yürütülmesi esnasında taraflar (iddia ve savunma) eşit şartlarda bulunmalıdır. Mahkeme bu konuda taraflara yardımcı olmakla mükelleftir²¹.

---

¹⁷ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 5 ve md. 6. Ayrıntılı bilgi için bkz. ALTIPARMAK, Cüneyd, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 63, 2006, s. 244 vd.

¹⁸ MYUK (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), md. 15/1.

¹⁹ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 11.

²⁰ Türk hukukunda savcılık, adli ve idari görevleri olan bir makamdır. Cumhuriyet savcılığının katıldığımız görüşe göre, hukuki niteliği adlidir. Bkz. Görüş ve bilgi için SALDIRIM, Mustafa, "Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri", Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 5, 23.

²¹ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 22.

Yargılamada şüpheli/sanık kendini savunma ve bir temsilciye temsil ettirebilme hakkına sahiptir. Kişilerin bu hususta adli yardım talep etme hakları da saklıdır²².

Herkesin adil yargılanma hakkı mevcuttur. Hiçbir kimse ayrımcılık yapılmak suretiyle bu haktan mahrum bırakılamaz²³.

4. İdari Davalarda Adil Yargılanma ve Tarafların Eşitliği İlkesi

İdari davaların yürütülmesine ilişkin temel kuralların düzenlendiği Türkmenistan idari yargılama usulüne dair 422-IV sayılı ve 29 Ağustos 2013 tarihli “Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmalary hakynda kodeks” (Türkmen İdari Yargılama Usul Kanunu (TİYUK)²⁴ herkesin idari yargı mercileri huzurunda eşit olduğu vurgulanmıştır²⁵.

E. Kişi Hak ve Özgürlüklerinin Korunması İlkesi

1. Özel Hukuk Davalarında Kişi Hak ve Özgürlüklerinin Korunması İlkesi

Kişiler, ihlal edilen haklarının ve menfaatlerinin korunması ve ilgili oldukları uyuşmazlıkların çözümü için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. Bu noktada idari kurumlar da kişiler lehine başvuru hakkına sahiptir. Savcı da bazı yönlerden başvuru haklarını kullanamayan kimseler lehine yetkili kılınmıştır.

Kanun, kişisel ve ailevi sırların korunmasına ve dahi her türlü iletişim araçlarıyla haberleşmenin gizliliğine dikkat çekmiştir. Malvarlığı değerlerine ve yatırımlarına dair fiziki bilgilerin, telefon, posta, telgraf, internet ve diğer her türlü iletişim araçlarıyla yapılan görüşmelerin gizliliğinin korunması gerektiği, bu müdahalelerin ancak kanunla düzenlenebileceği vurgulanmıştır²⁶.

2. Ceza Davalarında Kişi Hak ve Özgürlüklerinin Korunması İlkesi

Ceza yargılamasında hiç kimse usulüne uygun karar verilmedikçe özgürlüğü bağlayıcı bir tedbire maruz bırakılamaz²⁷. Bir kimsenin hukuka aykırı olarak tutuklandığı yahut kanunda gösterilen sürelerden fazla bir süre özgürlüğünden

---

²² CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 25 ve 26.

²³ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 20.

²⁴ http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=8367(Erişim Tarihi : 23.03.2016)

²⁵ TİYUK (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmalary hakynda kodeks) md.5. İdari yargılama usulünde tarafların eşitliği prensibi hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz. ZABUNOĞLU, Yahya K., Adil Yargılanma Hakkı ve İdari Yargı, Yargı Reformu Sempozyumu, İzmir 2000, s.314-320.

²⁶ MYUK (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), md. 10.

²⁷ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 13/1.

mahrum bırakıldığı anlaşıldığında derhal tahliye edilmelidir²⁸.

Yakalanan veya gözaltına alınan kimselerin hakları kendilerine bildirilmelidir²⁹.

Hiç kimse ceza yargılaması esnasında zor kullanmaya ve aşağılayıcı muameleye maruz bırakılamaz. Hiç kimseden yaşam ve sağlığını tehlikeye düşürecek işlemlere katlanması talep edilemez. Böyle bir muameleye maruz kalınırsa ortaya çıkan zararlar tazmin edilmelidir³⁰.

Kişiler kendilerine insana yaraşır şekilde muamele edilmesini, kişisel bilgilerinin korunmasını, zarara uğrama durumunda tazminat talep edebilme haklarına sahiptirler³¹.

Kişilerin özel ve aile hayatlarına ilişkin bilgiler gizlidir. İletişimlerine, kanuna uygun değilse müdahale etmek yasaktır³².

Kişilerin konutları ve mülkiyetleri dokunulmazdır³³.

3. İdari Davalarda Kişi Hak ve Özgürlüklerinin Korunması İlkesi

İdari işlemlerin tesisinde kişilerin hak ve özgürlüklerine müdahale edilmeli, bu yüzden ortaya çıkan zararlar tazmin edilmelidir³⁴.

Kişi varlığı hakları, şahsi hayatın gizliliği ve mülkiyet hakkı kutsaldır³⁵.

II. TÜRKMENİSTAN ÖZEL HUKUK, CEZA VE İDARİ DAVALARINA İLİŞKİN ÖZEL İLKELER

Türkmenistan yargılama hukukunda yargı kollarının çeşitlendirilmesinden mümkün olduğunca imtina edilmiştir. Genel itibariyle hukuk, ceza ve idari yargılama ayrımı benimsense de bunlar kendi içinde ayrıma tabi tutulmamıştır. Örneğin, Türkmenistan hukukunda askeri, idari yahut askeri ceza yargısı mevcut değildir. Keza mahkemeler arasında görevlerine göre özel bir iş paylaşımı

---

²⁸ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 13/3.

²⁹ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 13/2.

³⁰ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 13/4 ila 7. Ayrıca CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md.14.

³¹ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 11 ve 12.

³² CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 15.

³³ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md 16 ve 17. Bu başlıklar Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 21 ve 35. maddelerinde de teminat altına alınmıştır.

³⁴ TİYUK (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmalary hakynda kodeks) md.8. Ayrıca bkz. KALABALIK, Halil, İdare Hukukunun Temel Kavram ve Kurumları, 4.bs., Sayram Yay., Konya, 2011, s.22.

³⁵ TİYUK (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmalary hakynda kodeks) md. 9 ila 11.

da mevcut değildir. Kadastro, aile, iş vb. ihtisas (özel) mahkemeler bulunmaktadır. Aynı tespiti ceza ve idare mahkemeleri için de yapmak mümkündür.

Bu yargı kollarına göre ayrı usul yasaları mer’i bulunmaktadır. Yargı sisteminin anlaşılabilmesi için bu kanunlardaki yargılamaya ilişkin ilkeleri incelemek faydalı olacaktır.

A. Özel Hukuk Davalarına İlişkin Özel İlkeler

Medeni Yargılama Usulü Kodeksi’nde, yargılama usulüne ilişkin ilkelere yer verilmiş ise de bu ilkelerin birçoğunun Kıta Avrupa’sı hukuk sistemlerinden ve ülkemiz Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndan aşına olduğumuz ilkeler gibi olmadığı müşahede edilmektedir. Keza bu kanunda yer verilen ilkeler diğer yargılama usulü kanunlarında da büyük oranda tekrarlanmaktadır. Bu yönüyle sayılan bazı ilkelerin tüm yargılama usulleri açısından ortak hükümler olduklarını belirtebiliriz.

1. Kanunilik İlkesi

Kanunilik ilkesinin karşıladığı anlam her bir yargılama usulüne göre farklılık arz etmektedir. Türkmenistan Medeni Yargılama Usulü Kodeksi’nin 7. maddesinde düzenlenen bu ilkeye göre, yargılamaların görüldüğü esnada mahkemelerin, Türkmenistan Anayasası ve ilgili kanunlarla bağlı olduğu vurgulanmıştır. Şayet mahkeme olaya uygulayacak bir hüküm bulamazsa kaynak olarak emsal mahkeme kararlarına başvurmalıdır. Bu yönüyle Türkmen yargılamasında içtihat başlıca kaynaklardan birisini teşkil etmektedir.

Hâkim ne kanunda ne de içtihatlarda olaya uygulanacak hüküm bulamazsa kanunun düzenlenme amacından ve anlamından yola çıkarak uyuşmazlığı çözebilir³⁶. Böylece hâkim amaçsal yorum yapmak suretiyle hüküm çıkarabilecektir. Görüldüğü üzere hâkimin başvurabileceği son kaynak faaliyeti, yorum yoluyla hüküm çıkarmaktır. Kanuna göre örf ve adet hukukuna bir kaynak olarak başvurulmamaktadır³⁷.

2. Taraflarca Getirilme İlkesi

Medeni Yargılama Usulü Kodeksi’nin 15. maddesinin 2. fıkrasında mahke-

---

³⁶ Davanın adil bir biçimde karara bağlanabilmesi için dürüstlük kuralına başvurulması zorunludur. Bu konuda bkz. ARSLAN, Ramazan, “Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı”, S Yayınları, Ankara 1989, s. 53.

³⁷ MYUK (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), md. 7. TMK. m. 1’de ise, kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hakim, örf ve adet hukukuna göre karar verebilecektir.

me kendiliğinden delil toplayamayacaktır. Fakat mahkeme, tarafların yazılı talepleri doğrultusunda bazı zorunlu delilleri isteyebilme konusunda yetkilidir³⁸. Yargılama sadece bu şekillerde elde edilen deliller üzerine bina edilebilir³⁹.

3. Hakimin Tarafları Aydınlatma Ödevi

Uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkeme tarafların yargılamaya dair haklarını kullanabilmeleri için gerekli imkanları sunar, uyuşmazlığın taraflarına sahip oldukları hakları ve tabi oldukları yükümlülükleri hatırlatır⁴⁰. Yargılamaya dair işlemlerin sonuçları ve etkileri konusunda tarafları bilgilendirir. İcab ettiği noktada tarafların haklarını kullanabilmeleri için yardım da eder⁴¹.

B. Ceza Davalarına İlişkin Özel İlkeler

Türkmen ceza yargılamasına ilişkin Ceza Yargısı Usul Kodeksi'nde ceza yargılamasına ilişkin bir takım temel ilkelere yer verilmektedir.

1. Kanunilik İlkesi

Soruşturma ve kovuşturma aşaması makamları, yargılamanın yürütülmesi esnasında bu usul kodeksiyle bağlıdır. Şayet kanuna aykırı işlem yapılırsa hem şahıslar hakkında yaptırım uygulanacak hem de yapılan işlem geçersiz olacaktır⁴².

3. Masumiyet Karinesi

Yargılama Hakkında Kanun'da da rastladığımız masumiyet karinesine⁴³ göre, bir suçu işlediği iddiası ile yargılanan kimsenin suçluluğu usule ve yasaya uygun şekilde ispat edilmedikçe o kişi masum olarak kabul edilmelidir⁴⁴. Kişi kendisinin masum olduğunu ispat etmekle yükümlü değildir ve hatta sadece

---

³⁸ Karş. KARAASLAN, Varol, Medeni Usul Hukuku'nda Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi, 1.bs., Seçkin Yay., Ankara, Ekim 2013, s.91-101. ULUKAPI, Ömer, Medeni Usul Hukuku, 2.bs., Mimosza Yay., Konya, 2014, s.114 vd. ARSLAN, Ramazan / TANRIVER, Süha, Yargı Örgütü Hukuku, 2. bs., Yetkin Yay., Ankara, 2001, s. 179. KARSLI, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3.bs., Alternatif Yay., İstanbul 2012, s. 300. Türk hukukunda taraflarca getirilme ilkesi için bkz. HMK. m. 25.

³⁹ MYUK (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), md. 15/2 ve 3.

⁴⁰ Tarafları aydınlatma ödevi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.KARAASLAN, a.g.e., s. 38-43.

⁴¹ MYUK (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), md. 15/4.

⁴² CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 9/1,2.

⁴³ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.11.

⁴⁴ ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.I, 8.bs., Adalet Yay., Ankara 2013,s.30.

ikrar da suçun işlendiğine ilişkin sübuta erişmek için yeterli değildir⁴⁵.

4. Şüpheden Sanık/Şüpheli Yararlanır İlkesi

Bir kimse hakkında suç isnadı var fakat suçluluğu konusunda halen kesinlik mevcut değilse bu durum sanığın lehine yorumlanmalıdır. Sadece hüküm değil her türlü işlem ve ara kararda da şüpheden sanık yararlandırılmalıdır⁴⁶.

5. Kanuni Delil İlkesi

Mahkeme; kararını , tahminler veya varsayımlar üzerine kuramaz. Karar yeteri kadar bol ve somut delillere dayandırılmalıdır⁴⁷. Fakat hukuka aykırı bir şekilde elde edilen veya nereden kaynaklandığı belli olmayan deliller, yargılamada kullanılamaz ve değerlendirmeye tabi tutulamaz⁴⁸.

6. Bir Suçtan Dolayı Birden Fazla Yargılama Olmaz İlkesi (Ne Bis In Idem Prensibi)

Kanunda gösterilen nedenler dışında hiç kimse aynı suç ile ilgili olarak yeniden yargılanamaz⁴⁹.

C. İdari Davalara İlişkin Özel İlkeler

Daha önce incelediğimiz ilkelerden başka Türkmenistan idari yargılama usulüne dair Türkmenistan İdari Yargılama Usul Kodeksi'nde idari davaların yürütülmesine ilişkin bazı özel ilkelere de yer verilmiştir.

1. Kanunilik İlkesi

İdare hukukuna ait ihlaller ve bu ihlallere uygulanacak yaptırımlar kanunla belirlenir. Bu konuda kıyas yapmak yasaktır. Mahkeme ve idare, işlemlerin kanuna uygun bir şekilde tesis edilmesini temin etmekle yükümlüdür⁵⁰.

2. Hakkaniyet İlkesi

Kişiler hakkında uygulanacak idari para cezaları hakkaniyete uygun olmalı-

---

⁴⁵ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 18/1,3.

⁴⁶ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 18/2.

⁴⁷ Bkz. ALACAKAPTAN, Uğur, “Delil Yasakları”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu 5-8 Nisan, İzmir 2000, s.519.

⁴⁸ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 18/3,4.

⁴⁹ CYUK (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), md. 19. Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEN, Mustafa, “Non Bis in Idem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, Y.2010, S.1, s.391- 395.

⁵⁰ TİYUK (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmalary hakynda kodeks) md. 4.

dir. Yapıtırım, idari ihlalin niteliğine uygun olmalı yasaya uygun bir şekilde tespit edilmelidir. Bir kimse aynı ihlal için iki kez (mükerrer) yapıtırıma tabi tutulmamalıdır⁵¹.

3. İdari İhlallerin Bildirilmesi İlkesi

Tüm resmi kurumlar, sendikalar idari ihlalleri bildirmeye, ihlallerin gerçekleşmesini kolaylaştıran sebeplerin ve şartların ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler. Bu konuda koordinasyon **görevi**, ilgili yerleşim yerindeki yerel idarelere aittir⁵².

4. İdari Yapıtırımların Uygulanmasında Masumiyet Karinesi

Yargılamanın kesinleşmesine kadar idari yapıtırım sözkonusu olamaz. Hiç kimse, idare tarafından aynı idari suçtan dolayı iki defa yapıtırıma tabi tutulamaz⁵³.

III. TÜRKMENİSTAN YARGI TEŞKİLATI

A. Genel Olarak

Türkmen Anayasası açık bir şekilde mahkemelerin teşkilatlanmasına ilişkin hususları Yargılama Hakkında Kanun'a bırakmıştır. Bu kanun, sadece bir mahkemeler teşkilatı olmaktan öte, tüm yargı erkiyle ilgili genel bir düzenlemedir. Türkmen Anayasa'sının 100. maddesi ve Yargılama Hakkında Kanun'un açık hükümleri göstermektedir ki Türkmenistan'da yargı birliği esası benimsenmiştir. Yargı birliği⁵⁴ sistemlerinde yüksek mahkeme bir tanedir ve tüm yargı yollarının yüksek mahkemesi olarak görev yapar. Yargılama usulü genel itibarıyla farklılık arz etmez ve ilk derece mahkemeleri sadece coğrafi bazda teşkilatlanır. Türkmenistan'da bu anlamda;

- Türkmenistan Yüksek Mahkemesi,
- Türkmenistan Yüksek Ticaret Mahkemesi,
- İl Mahkemeleri,
- İl Statüsünde Şehir Mahkemeleri,

---

⁵¹ TİYUK (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmaları hakynda kodeks) md. 7.

⁵² TİYUK (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmaları hakynda kodeks) md.12.

⁵³ TİYUK (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmaları hakynda kodeks) md. 7.

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. TEZİÇ. Erdoğan, Anayasa Hukuku, 19. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2015, s.471. KALABALIK, Halil/ ERDEM, Murat, Temel Hukuk Bilgisi, 8.bs., Seçkin Yay., Ankara, Şubat 2016, s. 454.

-İlçe Mahkemeleri,

-İlçe Statüsünde Şehir Mahkemeleri bulunmaktadır⁵⁵.

İlk derece mahkemelerinden Türkmenistan Yüksek Mahkemesi'ne kadar her aşamada tüm yargı yollarına ilişkin yargılamalar aynı mahkemede görülür. Bu tercihe uygun olarak Türkmenistan'da yargı yolları bazlı bir ayrıma⁵⁶ değil daha çok coğrafi nitelikli bir görev paylaşımına yer verildiğini görmekteyiz. Bu ilk derece mahkemeleri; özel hukuk, ceza hukuku ve idari yargılamada ilk derece mahkemeleri olarak görev yapmaktadır.

1. İlçe ve İlçe Statüsünde Şehir Mahkemeleri

Bunlardan ilçe ve ilçe statülü şehir mahkemeleri her yerleşim yeri için bir adet kurulur⁵⁷. Bu mahkemeler heyet halinde çalışmaktadırlar. Ayrıca hakimler heyetine ek olarak jüri de mahkemelerde yer almaktadır. Bu mahkemeler kurulu buldukları yerleşim birimlerinde ceza davalarına doğrudan bakabilirler. Ceza davalarına ek olarak özel hukuk davaları, idari davalar açısından da ilk derece mahkemesidirler⁵⁸.

Mahkeme başkanı bir hakimdir. Mahkemede görülen duruşmalara başkanlık eder ve diğer üye hakimler arasındaki iş paylaşımını yapmaya yetkilidir⁵⁹. Ayrıca jürinin çalışmalarını denetlemek de başkanın görevlerindedir⁶⁰. Başvurular doğrudan başkanlığa hitaben yapılır; başkanlık vatandaşlar tarafından yapılan başvuruları kabul etmekle görevlidir⁶¹.

Türkmenistan yargı sisteminde yargının işleyişine etki etmesi, yargısal işleyişin alenileştirilmesi ve istatistiki veri sunulması açısından her seviyede mahkemelere bazı görevler verilmiştir. İlçe veya ilçe statülü şehir mahkemeleri başkanları da yapılan işlerin yayınlanması ve istatistik tutmakla görevlendirilmiştir⁶². Yargılamaya konu uyuşmazlık ile ilgili devlet idareleri, sivil toplum kuruluşları, kamu görevlileri, ve diğer özel hukuk tüzel kişileri ile istişarelerde bulunur⁶³.

---

⁵⁵ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 14. http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=15030 (Erişim Tarihi: 22.03.2016)

⁵⁶ ATAY, Cevdet, Türk Yargı Sistemi, 2.bs., Ekin Yay., Bursa, 2013, s.3.

⁵⁷ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 16.

⁵⁸ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.18.

⁵⁹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.19/1-1.

⁶⁰ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md 19/1-2.

⁶¹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.19/1-3.

⁶² Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 19/1-4.

⁶³ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 19/1-5.

Mahkeme başkanları, jürinin ve mahkeme idari personelinin hukuki bilgi yeterliliğini kontrol etmekle de yükümlüdür. Ayrıca kararların yerine getirilmesi amacıyla icrai yetkileri de mevcuttur⁶⁴. Mahkeme başkanı heyetten bazı hakimleri vekil-yardımcı olarak tayin edebilir. İhtiyaç halinde bu vekillerden mevcut değilse hakimlerden birisine yetki devri yapabilir. Şayet görevlendirilecek hakim de yoksa mahkemenin 25 yaşını doldurmuş idari görevlilerinden birisini de görevlendirebilir⁶⁵. Bir ilçe veya ilçe statülü şehir mahkemesi hakim yokluğundan dolayı teşekkül etmeyecek olursa il veya il statülü şehir mahkemesi başka bir ilçe veya ilçe statülü şehir mahkemesini yetkili ve görevli kılabilir⁶⁶.

2. İl veya İl Statüsünde Şehir Mahkemeleri

Türkmenistan yargı teşkilatının önemli bir unsuru da il veya il statülü şehir mahkemeleridir. Bu mahkemeler Başkan, Başkan Vekilleri ve Jürilerden oluşur. Mahkeme; Başkanlık Kurulu, Hukuk Davaları Kurulu, Aşkabat şehri hariç olmak üzere Ticari Davalar Kurulu, İdari Davalar Kurulu, Ceza Davaları Kurulundan oluşur⁶⁷.

İl veya il statülü şehir mahkemeleri temelde ikinci derece mahkemesi olarak ilçe veya ilçe statülü şehir mahkemeleri üzerinde denetleyici olarak çalışır fakat kanun, bazı davalara ilk derece mahkemesi olarak bakabileceğini düzenlemiştir⁶⁸.

Mahkeme başkanlık kurulu, başkan, başkan vekili ve belli sayıda hakimlerden oluşur. Bu hakimler Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından atanır. Kurula savcının iştiraki de zorunludur. Bu kurul mahkemenin yetki sınırları içinde bulunan mahkemelerin işlerinin koordinasyonu ve kararlarının yerine getirilmesini gözetler⁶⁹.

Mahkeme başkanı, mahkeme dava kurullarının işleyişine ilişkin koordinasyondan sorumludur. Vatandaşların teklif ve talepleri de mahkeme başkanı tarafından kabul edilir. Mahkeme görevlilerinin idari amirliği vazifesi başkana aittir⁷⁰.

İl ve il statülü şehir mahkemelerinin dava kurulları ilgili yargı koluyla ilgili yargılamaların yürütüldüğü kurullardır. Kurullara bir hakim başkanlık eder.

---

⁶⁴ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 19/1- 6,8 ve 9.

⁶⁵ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 21/1-2.

⁶⁶ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 21/3.

⁶⁷ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.23.

⁶⁸ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.24.

⁶⁹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.26.

⁷⁰ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.30.

Mahkeme başkanı kurul başkanının yerine bir diğer hakimi atayabilme yetkisine sahiptir⁷¹.

3. Türkmenistan Yüksek Ticaret Mahkemesi (YTM)

Yüksek ticaret mahkemeleri ticari-hukuki nitelikteki hukuki uyuşmazlıkların çözülmesinden sorumlu ilk derece mahkemeleridir. Mahkeme başkanı ve diğer hakimlerden oluşur⁷².

YTM, tüzel kişi ve gerçek kişi tacirlerin iflası hakkındaki davalara da bakar. Bununla birlikte ticari nitelikteki hükümlerin uygulanmasına ve geliştirilmesine ilişkin teklif ve istatistiklerin tutulması da YTM'nin görevleri arasındadır. Ayrıca YTM uluslararası antlaşmalardan doğan uyuşmazlıkların da çözüm merciidir⁷³.

Mahkemenin işlerini düzenlenmesinden, personelinin atanmasından ve görevden alınmasından, mahkemenin iş istatistiğinin tutulmasından ve kanunda gösterilen diğer işlerin yapılmasından YTM başkanı sorumludur⁷⁴.

4. Türkmenistan Yüksek Mahkemesi

Türkmen Yüksek Mahkemesi (TYM) Türkmenistan'ın en yüksek yargı organıdır. Tüm mahkemelerin kararlarının temyiz inceleyen kanun yolu mercii ve aynı zamanda mevzuatın kendisine verdiği görevlerde ilk derece mahkemesidir.

TYM başkan, başkan vekili, hakim ve jürilerden oluşur. TYM şu organlardan müteşekkildir⁷⁵:

- Yüksek Meclis
- Başkanlık Meclisi
- Medeni Yargı Davalar Kurulu
- Ticari Davalar Kurulu
- İdari Davalar Kurulu
- Ceza Davaları Kurulu

---

⁷¹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 27 ila 29.

⁷² Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.32 ve 33.

⁷³ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.34.

⁷⁴ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.35.

⁷⁵ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.37.

a. Türkmenistan Yüksek Mahkemesi'nin Genel Olarak Görevleri⁷⁶

TYM kanunda gösterilen hallerde ilk derece mahkemesi olarak bazı davalara bakmakla birlikte temel olarak ilk derece mahkemelerinin kararlarının kanun yolu incelemesinin yapıldığı mahkemelerdir. Ayrıca mahkeme yüksek meclisi marifetiyle tüm ülke mahkemelerinde uygulanacak “uygulama kuraları” ihdas edilmektedir.

Yargı erkinin işleyişine ilişkin bilgileri ve teklifleri Türkmenistan Devlet Başkanı'na sunmak yetkisi de TYM'dedir. Bununla birlikte hakim adaylarının seçilmesi ve mesleğe hazırlanması da temel olarak TYM'nin görevidir.

b. TYM Yüksek Meclisi'nin Görevleri

Yüksek meclis başkan, başkan vekilleri ve yüksek mahkeme hakimlerinden oluşur. Ayrıca Türkmenistan Başsavcısı da yüksek meclise iştirak etmelidir⁷⁷.

Yüksek meclis, her altı ayda bir en az bir kere, üye tam sayısının 2/3 siyle toplanır. Toplantı gündemi toplantıdan en az 15 gün önce üyelere ve başsavcıya ulaştırılır. Alınan kararlar metin halinde toplantıdan sonra 10 gün içinde tüm üyelere ve başsavcıya dağıtılır. Kararlar salt çoğunluk ve açık oylamayla alınır. Alınan kararlar başkan ve sekreter tarafından imzalanır⁷⁸.

Mahkemenin ilk derece mahkemelerinden gelen raporların değerlendirilmesi, dava dairelerinin kurulması ve görev alanlarının belirlenmesi, başkanlığın teklifi üzerine yüksek mahkeme bilimsel danışma kurulunun oluşturulması, yüksek mahkeme hakimleri yetkinlik kurulu başkan ve yardımcısının seçilmesi, başkanlık kurulu ve davalar kurulları başkanlarının raporlarını değerlendirmek gibi görevleri mevcuttur⁷⁹.

c. TYM Başkanlık Kurulu'nun Görevleri

Başkanlık kurulu, başkan, başkan yardımcıları ve Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından sayıları belirlenen ve atanan yüksek yargı üyelerinden seçilir. Toplantılarına Türkmenistan Başsavcısı da katılmaktadır. Kararlarını, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile alırlar⁸⁰.

Başkanlık kurulu, Yüksek Mahkeme'nin kararlarına ilişkin talep ve şikayetleri

---

⁷⁶ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md. 38.

⁷⁷ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.39.

⁷⁸ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.42.

⁷⁹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.40.

⁸⁰ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.43.

kabul eder. Kendi görev alanındaki ceza, idari, medeni ve ticari davalara bakar. Mahkemeye gelen işlerin dairelere tevziinden başkanlık kurulu sorumludur⁸¹.

d. Dava Daireleri

Mahkeme Yüksek Meclisi'nce Yüksek Mahkeme hakimlerinin tümünden bütün dava türlerine ait daireler kurulur. Bu dairelerin başkanları Yüksek Mahkeme başkan yardımcısı sıfatına sahiptir⁸².

Dava daireleri ilk derece mahkemelerinin kararlarının temyizen incelendiği mercilerdir. İlk derece mahkemelerinin kararlarını bu yolla denetleyebildikleri gibi genel bir denetleme mekanizması olarak da çalışmaktadırlar. Kendilerine göre daha alt derece olan mahkemelerin kararlarını denetleme yetkisi bulunan mahkemelerin bu denetleme kararlarına karşı yapılacak başvuruları incelemek yüksek mahkeme dava dairelerinin görevlerindedir. İlk derece mahkemelerinin denetlenmesi savcı başvurusuyla da yapılabilmektedir. Yabancılık niteliği bulunan davalarda uygulanacak usule ilişkin belirleme de dava dairelerinde yapılmaktadır⁸³.

e. Yüksek Mahkeme Başkanı'nın Görevleri

Yüksek Mahkeme başkanı bir hakimdir. Tüm yargı erkinin başıdır. Tüm yargılamalara, temyiz incelemelerine dahil olabilir. Mahkeme kararlarının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinden öncelikle sorumludur. Türkmenistan Devlet Başkanı'na hakim atanmasına veya görevden alınmasına ilişkin teklifleri sunar. Yüksek Meclise başkanlık eder. Mahkemenin işleyişi ve görevlerini denetlemek ve kontrol mekanizmasıdır. Başkan vekilleri arasında iş paylaşımını gerçekleştirir.

Mahkeme kararlarının usule uygun yürütülmesi ve kararlarının hızlı ve etkili bir şekilde uygulanmasını kontrol eder. Vatandaşların başvurularını kabul etmek başkanın görevlerindedir⁸⁴.

IV. TÜRKMENİSTAN YARGI SİSTEMİNDE YARGILAMADA YER ALAN KİŞİLER

Bu bölümde Türkmenistan yargı sisteminde görev yapan kişilerin belirlenmesi, yetki ve görevlerine yer verilecektir. Bu bağlamda hakimlik, savcılık, jüri-ler, avukatlar ve bilirkişiler hakkında bilgilere yer verilecektir.

---

⁸¹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.44.

⁸² Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.45.

⁸³ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.46.

⁸⁴ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.47.

A. Hakimler

Hakimler öncelikle ilçe veya ilçe statülü şehir mahkemelerine atanırlar. Türkmen vatandaşları arasından 25 yaşını doldurmuş⁸⁵, yüksek hukuk tahsilini tamamlamış ve en az 2 yıl hukuk mesleği ile meşgul olan kişiler hakim olabilir⁸⁶. Bunun için öncelikle açılan hakimlik sınavında başarılı olmak gerekmektedir⁸⁷.

Üst derece mahkemelerine hakim olarak atanabilmek için ise 30 yaşını doldurmak, hakimlik mesleğinde en az 2 yıl kıdemli olmak ve uzmanlık sınavını kazanmış olmak şartı vardır⁸⁸.

Bu bahsedilen şartları tamamlamış olan hakimler göreve 5 yıllığına atanırlar. Bu 5 yılın sonunda yeniden atama yapılması gereklidir. Fakat görev süresi bitse dahi, yürütmekle görevli olduğu davanın yargılamasının sonuna kadar görevi devam eder⁸⁹.

İlçe ve ilçe statülü şehir, il ve il statülü şehir mahkemelerinin hakim adaylarının seçilmesi mahkeme başkanlarının teklifi üzerine ve Yetkinlik Komisyonunun raporuna binaen Türkmenistan Yüksek Mahkemesi'nce yapılır. Atamalar ise Türkmenistan Yüksek Mahkemesi Başkanı'nın teklifi üzerine Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından yapılmaktadır. Yüksek Mahkeme Başkanı ise Türkmenistan Meclisi'nin izni ile Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından atanır⁹⁰.

Hakimler uzmanlık derecelerine göre sınıflandırılmaktadır. Buna göre, bir yüksek uzmanlık derecesi haricinde 5 uzmanlık derecesi mevcuttur⁹¹. Bunlardan yüksek uzmanlık derecesine, 1. uzmanlık derecesine ve 2. uzmanlık derecesine sahip olan hakimler Türkmenistan Yüksek Mahkemesi hakimliğine, 1., 2. ve 3. uzmanlık derecesine sahip hakimler Yüksek Ticaret Mahkemesi Hakimliği'ne, 2., 3., ve 4. uzmanlık derecesine sahip hakimler il ve il statüsünde şehir mahkemeleri hakimliklerine, 4., ve 5. uzmanlık derecesine sahip hakimler ise ilçe ve ilçe statülü şehir mahkemeleri hakimliklerine ve infaz hakimliklerine

---

⁸⁵ Türk hukukunda hakimlik mesleğine kabul yaşı; HSK m. 8/b gereği; " Giriş sınavının yapıldığı yılın ocak ayının birinci günü itibarıyla otuzbeş yaşını doldurmamış olmak" şeklindedir.

⁸⁶ Türk hukuk sisteminde, hakim olabilmek için mesleki deneyim şartı aranmamaktadır. İstisna olarak HSK. m. 8/k; " Avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler için; ... mesleklerinde fiilen en az üç yıl çalışmış, giriş sınavının yapıldığı yılın ocak ayının birinci günü itibarıyla kırkbeş yaşını doldurmamış ve kendi aralarında yapılacak olan yazılı yarışma sınavında ve mülâkatta başarılı olmak

⁸⁷ Yarg. H.K. (Kazyet hakkında) md.59. Aynı şekilde Türk hukuku için bkz. HSK m. 8/I

⁸⁸ Yarg. H.K. (Kazyet hakkında) md.59.

⁸⁹ Yarg. H.K. (Kazyet hakkında) md.54.

⁹⁰ Yarg. H.K. (Kazyet hakkında) md.60 ve 61.

⁹¹ Türk hukukunda hakimlik ve savcılık mesleği 4 sınıfa ayrılır. Bkz. HSK. m. 15.

atanırlar. Uzmanlık derecesinin verilmesi Türkmenistan Yüksek Mahkemesi'nin teklifine binaen Türkmenistan Devlet Başkanı'na ait bir yetkidir. Birinci uzmanlık derecesinde ve yüksek uzmanlık derecesinde geçirilmesi gereken herhangi bir süre mevcut değilken, 2. uzmanlık derecesinde 5 yıl, 3. uzmanlık derecesinde 5 yıl, 4. uzmanlık derecesinde 5 yıl ve 5. uzmanlık derecesinde 3 yıl görev yapmak gerekmektedir⁹².

Derece geçişleri arasında yapılan uzmanlık sınavlarını Yetkinlik Komisyonu gerçekleştirmektedir⁹³. Türkmenistan Yüksek Mahkemesi'nin yetkinlik komisyonu Yüksek Mahkeme hakimleri arasından seçilir. Alt dereceli mahkemelerde ise yine kendi hakimleri arasından seçilmektedir. Yetkinlik komisyonlarının görevi 5 yıldır. Heyetler 5 kişiden az olmayacak şekilde belirlenir⁹⁴.

Hakimlerin görevlerinin sona ermesi şu sebeplerle gerçekleşebilir⁹⁵;

- Görev süresinin tamamlanması;
- Sağlık durumunun görevin devamına izin vermemesi;
- Başka bir işle iştigal etmeleri yahut bu hususta talepte bulunmaları;
- Türkmenistan vatandaşlığından çıkarılma;
- Hakimlik göreviyle bağdaşmayan işlerle iştigal etme;
- Hakimin suç işlediğine yahut kısıtlandığına dair mahkeme kararının bulunması;
- Hakimin temyiz kudretini yitirmesi;
- Hakimin ölmesi yahut öldüğüne ilişkin mahkeme kararının bulunması.

Kanun'da ayrıca hakimlerin görevlerinden mahrum edilmesi ve görev sürelerinden önce azledilmelerine ilişkin hükümler de sevk edilmiş bulunmaktadır. Buna göre şayet hakimler, yasal yükümlülüklerinin ihlali yahut görevleriyle bağdaşmayacak şekilde küçük düşürücü eylemlerde bulunurlarsa, haklarında verilen disiplin cezası kararıyla görev süresinden önce görevlerinden azledilebilir. Bununla birlikte sağlık durumları veya başka bir işe geçmelerinden dolayı ve dahi talepleri doğrultusunda görev süresinden önce azledilebilirler. Bu kararın alınması Yetkinlik Komisyonu'nun mütalaası üzerine Türkmenistan

---

⁹² Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.72.

⁹³ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.71.

⁹⁴ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.60 ve 61.

⁹⁵ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.56.

Devlet Başkanı'nı yetkisindedir⁹⁶. Türkmenistan Yüksek Mahkemesi Başkanı da yine Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından görevden alınabilir⁹⁷.

B. Jüriler

Türkmen yargı sisteminde jüri kurumu mevcuttur. Mahkeme jüri üyeliğine 25 yaşını dolduran Türkmen vatandaşları atanabilir⁹⁸. İlçe veya ilçe statülü şehir mahkemelerine jüriler, yerel idarenin koordinasyonunda yapılan seçimle halk tarafından seçilirler. Seçime katılan vatandaşlardan salt çoğunluğun oyunu alanlar jüri heyetine seçilmiş olurlar. İl veya il statülü şehir mahkemelerinin jüri üyeleri ise doğrudan yerel idare başkanı tarafından atanırlar. Yüksek mahkemeler jürilerinin atanması ise Türkmenistan Devlet Başkanı'nın yetkisindedir⁹⁹.

Jürilerin görev süreleri 5 yıldır. Yılda ikiden fazla olmamak kaydıyla nöbetçi jüri olarak görevlendirilirler. Jürilerin görevden ayrılmalarına ilişkin hususlar hakimlerle ilgili hükümlere tabidir¹⁰⁰.

C. Savcılar

Türkmenistan Anayasası; kanunların, Devlet Başkanı'nın kararlarının, Bakanlar Kurulu kararlarının, Türkmenistan Meclisi kararlarının uygulanması yetkisini münhasıran Türkmenistan Başsavcısı ve emrindeki savcılara vermektedir. Savcı bu yönüyle kamusal iddia makamı olarak yargılamaya dahil olmaktadır¹⁰¹.

Savcılık kurumu; Türkmenistan Başsavcısı, il ve il statüsünde şehir mahkemesi savcıları, ilçe ve ilçe statüsünde şehir mahkemesi savcıları, askeri savcılardan oluşmaktadır¹⁰². Türkmenistan Başsavcısı, Türkmen Meclisi'nin onayı ile Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından atanır ve görevinden alınabilir. Keza Türkmenistan Başsavcısı görev süresi tamamlanırsa, görevi ile bağdaşmayacak bir iş yaparsa, sağlık durumu görevine devam etmeye elverişli değilse, başka bir işe geçmişse veya kendisi talep etmişse görevinden alınabilir¹⁰³.

---

⁹⁶ Türk hukukunda hakimlik ve savcılık mesleğinde çıkarma cezası Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna aittir. Bkz. HSK. m. 62 vd.

⁹⁷ Yarg. H.K. (Kazyet hakynda) md.73.

⁹⁸ Yarg. H.K. (Kazyet hakynda) md.59.

⁹⁹ Yarg. H.K. (Kazyet hakynda) md.62. Mahkeme jüri üyeliği, Türk hukukunda bulunmamaktadır.

¹⁰⁰ Yarg. H.K. (Kazyet hakynda) md.62 vd.

¹⁰¹ Türkmenistan Savcılık Kanunu (Sav. Kan.) (Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda kanun), md.1. http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=15071. (Erişim Tarihi : 23.03.2016)

¹⁰² Sav. Kan., (Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda kanun), md.14

¹⁰³ Sav. Kan., (Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda kanun), md.15.

Diğer savcılar ise, Türkmenistan Başsavcısının talebi üzerine Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından atanır veya görevden alınabilirler. Diğer savcılar ise, Türkmenistan Başsavcısının teklifi ile Türkmenistan Devlet Başkanı tarafından atanır ve azledilirler¹⁰⁴.

Savcılarının görev süresi 5 yıldır. Vekil savcılar arasındaki iş bölümü Başsavcı tarafından gerçekleştirilir¹⁰⁵. Savcılar kendi personeliyle görev yürütmektedirler¹⁰⁶.

D. Bilirkişiler

Yargılamada uzmanlık gerektiren bir alanda uzman bilirkişilerin görevlendirilmesi söz konusu olabilir¹⁰⁷. Bilirkişilik yargılamaya esas teşkil eden bilimsel verilerin mahkeme huzuruna getirilmesi için başvuru bir usuldür¹⁰⁸.

Bilirkişiler kanunda öngörülüş usul ve ilkelere uygun bir şekilde bilimsel veriler ışığında rapor hazırlamakla yükümlüdürler¹⁰⁹. Bilirkişiler uzmanlık alanlarında en az 3 yıl tecrübeli kişiler¹¹⁰ arasından seçilir ve sertifika aldıktan sonra bilirkişilik yapabilmektedirler¹¹¹. Bilirkişiler uzmanlık sınavlarında başarılı olduğu takdirde uzmanlık derecesi kazanmaktadır¹¹². Bilirkişiler şahsi rapor hazırlayabilecekleri gibi heyet halinde de çalışabilirler¹¹³. Özellikle tıbbi konularda ve psikolojik değerlendirmelerde öncelikle resmi bilirkişiler görevlendirilir¹¹⁴.

Bilirkişiler uzmanlık incelemelerini yaparken mahkemedan yargılamaya ilişkin bilgi almak, gerekirse davanın taraflarıyla istişare etmek, davayla ilgili konularda teknik araştırmalar ve incelemeler yapmak hakkına sahiptirler.

---

¹⁰⁴ Sav. Kan., (Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda kanun), md.16. Türk hukukunda Savcılık mesleğine atama ve çıkarma yetkisi Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna aittir (Bkz. HSK. m. 13). Ancak T.C. Any. m. 104 gereği, Cumhurbaşkanı, Yargıtay C. Başsavcısını ve Başsavcivekilini seçer.

¹⁰⁵ Sav. Kan., (Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda kanun), md.17.

¹⁰⁶ Sav. Kan., (Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda kanun), md.21.

¹⁰⁷ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=15032, md. 2,3. (Erişim Tarihi : 23.03.2016); Türk hukuku için bkz. TANRIVER, Süha, “ Medeni Yargıda Bilirkişilik” ,Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 39 vd. Türk hukukunda bilirkişilik için bkz. HMK. m. 266 vd.

¹⁰⁸ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.4.

¹⁰⁹ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.5.

¹¹⁰ Türk hukukundaki benzer düzenleme için bkz. Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonları Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik m. 7/b.

¹¹¹ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.13,14.

¹¹² Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.13,14. Türk hukukunda bilirkişi olabilmek için mevzuat gereği bir sınav uygulaması ve sertifika verilmesi sözkonusu değildir.

¹¹³ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.25.

¹¹⁴ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.33,34,36,37.

Mahkeme bilirkişinin raporuna ilişkin bilgi, belge ve delillere ulaşabilmesi için gerekli tedbirleri almalıdır¹¹⁵.

Mahkemeler bilirkişileri göreve çağırdıklarında bu çağrıya uymak zorundadırlar. Bilirkişi incelemesinin sonucunu bir rapor ile sunmalıdır. İncelemesini yaptığı esnada ulaştığı ve inceleme esnasında kullandığı materyalleri de mahkemeye mühürlü bir şekilde teslim etmelidir¹¹⁶. Mahkemenin talebi halinde mahkeme huzurunda açıklayıcı sunum yapmaktan kaçınmazlar¹¹⁷. Bilirkişi raporunun sunulmasına ilişkin süre mahkeme başkanı tarafından belirlenmektedir¹¹⁸.

E. Avukatlar

10 Mayıs 2010 tarih ve 105-IV sayılı Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatyk İşi Hakynda Kanuny) avukatlık mesleğinin yürütülmesine ilişkin temel hususların düzenlendiği mevzuattır¹¹⁹.

Bu kanuna göre, avukatlık mesleği insan hak ve özgürlüklerini, gerçek ve tüzel kişilerin yasal menfaatlerini korumak, hukuka saygı bilincinin yerleştirilmesi amacıyla yönelik profesyonel bir hukuki yardım olarak görülmektedir. Avukatlık ticari bir faaliyet olarak görülmemekte aldığı ücret hizmet bedeli niteliğindedir¹²⁰. Barolar ise merkezi idareden bağımsız bir meslek kuruluşudur¹²¹.

Avukatlık mesleği bağımsızlık, eşitlik, anayasal hakların kullanılması, tarafların eşitliği, eşit rekabet, erişilebilirlik, gizlilik ve etik kurallara uygunluk ilkeleleri çerçevesinde icra edilmesi gereken bir meslektir¹²².

Yüksek hukuk tahsilini tamamlamış, hukuk mesleklerinde en az iki yıl aralıksız çalışmış olan ve Türkmenistan'da daimi ikamet eden Türkmen vatandaşları avukatlık mesleğini icra edebilirler¹²³. Avukatların mesleki eğitimleriyle barolar görevlendirilmiştir¹²⁴. Avukatlık stajı avukatlık mesleğinde en az 5 yıl kıdemi

---

¹¹⁵ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.12,28.

¹¹⁶ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.26.

¹¹⁷ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.19.

¹¹⁸ Bilirkişilik Kanunu, (Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun), md.19.

¹¹⁹ http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=7111. (Erişim Tarihi: 22.03.2016)

¹²⁰ Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatyk İşi Hakynda Kanuny), md.1.

¹²¹ Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatyk İşi Hakynda Kanuny), md.1.

¹²² Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatyk İşi Hakynda Kanuny), md.1.

¹²³ Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatyk İşi Hakynda Kanuny), md.8 ve 9; Türk hukukunda Avukatlık mesleğine kabul şartları içerisinde çalışma süre ve yaş sınırı bulunmamaktadır (Bkz. Av. K. m. 3).

¹²⁴ Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatyk İşi Hakynda Kanuny), md.9.

olan avukatlar yanında 6 ay ile 1 yıl arasında bir süre devam eder¹²⁵.

Avukatların akademik faaliyetler dışında resmi kurumlarda ve diğer ücretli işlerde çalışmaları yasaklanmıştır. Disiplin suçları dolayısıyla hukuk mesleklerinden ihraç edilmiş bulunan kimseler 1 yıl süreyle, kanunda belirtilen bazı suçları işlemiş bulunan ve cezası infaz edilmiş bulunan kişiler, ayırt etme gücüne sahip olmayan ya da kısıtlanan kişiler, barodan ihraç edilen ya da lisansları iptal edilen kişiler süresiz bir şekilde avukatlık yapamazlar¹²⁶.

F. Diğer Mahkeme Görevlileri

Türkmenistan yargı sisteminde yargılama faaliyetine mahkeme teşkilatının diğer görevlileri de katılmaktadır. Personelin seçilmesi ve görevlendirilmesi mahkeme başkanlarına ait bir görevdir. Mahkeme çalışanları, kararların icrasını sağlayan müdürlükler, müdürlüklerin başkanları, danışmanları, mahkeme icra memurları, uzmanları ve hakim yardımcılarında oluşmaktadır¹²⁷.

Türkmenistan Yüksek Mahkemesi'nin faaliyetlerini organize eden müdürlük, tüm ülke mahkemelerinin organizasyonunu da inceler ve geliştirmekle ilgili önerileri hazırlar. Mahkeme görevlilerinin ihtiyaçlarının belirlenmesi, hakimlerin seçilmesi ve adaylık süreçlerinin yürütülmesi, tüm personel hakkında istatistiksel kayıtların tutulması müdürlüğün görevlerindedir. Temel itibariyle mahkemelerin ofis ve arşiv işleri müdürlüğün yetkisi altındadır¹²⁸.

İcra memurları da mahkeme teşkilatı altında görevlendirilmektedir. Mahkemece verilmiş kararların yerine getirilmesi mahkeme icra memurları tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkmenistan Yüksek Mahkemesi, Türkmenistan Yüksek Ticaret Mahkemesi, İl ve İl statülü şehir mahkemeleri icra memurları, Yüksek Mahkeme icra işleri müdürlüğünün talep yazısına binaen Türkmenistan Yüksek Mahkemesi Başkanı tarafından atanır. İlçe ve ilçe statülü şehir mahkemeleri hakimleri ise ilgili mahkemelerin başkanlarının taleplerine binaen İl ve İl statülü şehir mahkemeleri başkanları tarafından atanırlar¹²⁹.

Mahkemelerde görevli personellerden bir diğeri olan mübaşirler, hakimın şahsi yardımcısı olarak görevlendirilmektedir¹³⁰. Keza davalara katibin iştiraki de aranır¹³¹.

---

¹²⁵ Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatlyk işi Hakynda Kanuny), md.12.

¹²⁶ Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatlyk işi Hakynda Kanuny), md.8.

¹²⁷ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.89,90.

¹²⁸ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.91.

¹²⁹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.94.

¹³⁰ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.95.

¹³¹ Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.97.

Mahkeme personeli eğitimlerine göre sınıf rütbesi kazanırlar ve maaşları buna göre belirlenir. Bu maaşların miktarları Türkmenistan Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir¹³².

SONUÇ

Türkmenistan'da mahkeme teşkilatlanması ve yargılama usulleri yargı birliği sistemi tercihi etrafında şekillenmiştir. Anayasa'da temellerini bulan ve diğer kanun ve kodekslerdeki ilkelerin de çoğunluk itibarıyla benzerlik göstermesi bu yönelişin bir etkisidir.

Yargı teşkilatının yüksek mahkeme olarak örgütlenmesi yargı birliği sistemlerinde karakteristik bir özellik olmakla beraber Türkmenistan'da mahkeme personelinin idari yönden de Yüksek Mahkeme'ye bağlı olması dikkat çekici bir özelliktir. Bununla birlikte hakimler yürütmenin başı olan Devlet Başkanı tarafından atanmaktadır. Hakimlerin 5 yıllık periyotlarla atanmaları ve görevlerine devam edebilmeleri için her 5 yılda yeniden atanmalarına ilişkin gereklilik, hakimlerin bağımsızlığına ve tarafsızlığına hizmet etmektedir. Ayrıca hakimlerin uzmanlık derecelerine göre sınıflandırılmaları ve bu sınıflara göre görevlendirilmeleri sözkonusudur. Böylece kıdeme yahut tecrübeye göre değil de bilimsel yetkinliğe göre atama ve yükselme kriteri geliştirilmiştir.

Yargılama teşkilatında özellik arz eden bir diğer kurum savcılık kurumudur. Ülkedeki tüm savcılar Türkmenistan Başsavcısı nezdinde görevlendirilmiştir. Türkmenistan Başsavcısı anayasal bir kurumdur. Hem kazai hem de icrai bir takım görevleri mevcuttur.

Mahkemelerde sadece coğrafi açıdan görev paylaşımı mevcuttur ve ihtisas (özel-uzmanlık) mahkemelerine yer verilmemiştir. Her türlü uyuşmazlık ilk derece mahkemelerinde hukuk, ceza, idari dava ayrımı yapılmaksızın çözüme kavuşturulmaktadır. Dava çeşitlerinde içtihatlar, kanundan sonraki en önemli kaynaktır.

Mahkemede yargılamanın esasına ilişkin kararı jüri heyeti vermekte, mahkeme başkanları sadece yargılamanın sevk ve idaresini üstlenmektedir. Avukatların rolü kanunda kesin bir şekilde belirtilmiş, vekil olmaktan daha çok hukuki yardımcılık sıfatı ile tanımlanmıştır.

---

¹³² Yarg. H.K. (Kazyýet hakynda) md.96.

KAYNAKÇA

ALACAKAPTAN, Uğur, “Delil Yasakları”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu 5-8 Nisan, İzmir 2000.

ALTIPARMAK, Cüneyd, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 63, 2006.

ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/AYVAZ TAŞPINAR, Sema Medeni Usul Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016.

ARSLAN, Ramazan / TANRIVER, Süha, Yargı Örgütü Hukuku, 2. bs., Yetkin Yay., Ankara, 2001.

ATAY, Cevdet, Türk Yargı Sistemi, 2.bs., Ekin Yay., Bursa, 2013.

DİNÇ, Güney, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Silahların Eşitliği”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 57, 2005.

KALABALIK, Halil/ ERDEM, Murat, Temel Hukuk Bilgisi, 8.bs., Seçkin Yay., Ankara, Şubat 2016.

KALABALIK, Halil, İdare Hukukunun Temel Kavram ve Kurumları, 4.bs., Sayram Yay., Konya, 2011.

KARSLI, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3.bs., Alternatif Yay., İstanbul 2012.

KARAASLAN, Varol, Medeni Usul Hukuku’nda Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi, 1.bs., Seçkin Yay., Ankara, Ekim 2013.

KURT KONCA, Nesibe, Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi”, Adalet Yayınevi, Ankara 2009.

Kuru, Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayınevi, İstanbul 2015.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 3. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015.

ÖZEKES, Muhammet, “Oyun Teorisi-Hukuk Uygulaması ve Adil Yargılanma Hakkı”, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 14. Kitap, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2005.

ÖZEN, Mustafa, “Non Bis in Idem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi dergisi, C. XIV, Y.2010, S.1.

ÖZTÜRK, Bahri, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6.bs., Seçkin yay., Temmuz 2013.

SEVÜK, H. Yokuş, “Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi”, Prof. Dr. Çetin Özek Armağan’ı, İstanbul 1999.

ŞAHBAZ, İbrahim, “AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, Anayasa Yargısı, S.25, 2008.

TANRIVER, Süha, Tabii Hakim İlkesi ve Medeni Yargı, TBB Dergisi, S.104,2013.

TANRIVER, Süha, Medeni Yargıda Bilirkişilik ,Yetkin Yayınları, Ankara 2016

TEZİÇ, Erdoğan, Anayasa Hukuku, 19. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2015.

TÜRMEEN, Rıza, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Adil Yargılanma Hakkı”, Sempozyum İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004.

ULUKAPI, Ömer, Medeni Usul Hukuku, 2.bs., Mimoza Yay., Konya, 2014.

ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.I, 8.bs., Adalet Yay., Ankara 2013.

YILMAZ, Halil, “Alenilik”, Ankara Barosu Dergisi, 1988.

ZABUNOĞLU, Yahya K., Adil Yargılanma Hakkı ve İdari Yargı, Yargı Reformu Sempozyumu, İzmir 2000.

İNTERNET KAYNAKLARI:

- Avukatlık Kanunu (Türkmenistanda Adwokatura we Adwokatlyk İş Hakynda Kanuny) http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=7111.(Erişim Tarihi: 22.03.2016)

- Türkmenistan Anayasası (Türkmenistanyň konstitusiyasy) Aşkatat. http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=8124 (Erişim Tarihi : 23.03.2016)

- Türkmenistan İdari Yargılama Usulü Kodeksi (Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmalary hakynda kodeksi) http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=8367(Erişim Tarihi : 23.03.2016)

- Türkmenistan Yargılama Hakkında Kanun (Kazyýet hakynda kanun) http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=15030 (Erişim Tarihi: 22.03.2016)

- Türkmenistan Savcılık Kanunu (Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda kanun), http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=15071. (Erişim Tarihi : 23.03.2016)
- Bilirkişilik Kanunu Kazyýet-bilermenlik işi hakynda kanun, http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=15032, md. 2,3. (Erişim Tarihi : 23.03.2016)
- Medeni Yargılama Usulü Kodeksi (Türkmenistanyň Raýat iş ýörediş kodeksi), http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=15067 (Erişim Tarihi : 23.03.2016)
- Ceza Yargılaması Usulü Kodeksi (Türkmenistanyň Jenaýat iş ýörediş kodeksi), http://minjust.gov.tm/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=8332 (Erişim Tarihi : 23.03.2016)

KISALTMALAR CETVELİ

a.g.e.	adı geçen eser
Av. K.	Avukatlık Kanunu
bkz.	bakınız
bs.	bası
C.	Cilt
CYUK	Ceza Yargılama Usulü Kodeksi
HMK.	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK.	Hakimler ve Savcılar Kanunu
Karş.	Karşılaştırma
md.	madde
MYUK	Medeni Yargılama Usulü Kodeksi
s.	sayfa
S.	Sayı
Sav. Kan.	Türkmenistan Savcılık Kanunu
TBB	Dergisi Türkiye Barolar Birliği Dergisi
T.C.	Any. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
TMK	Türk Medeni Kanunu

TİYUK	Türkmenistan İdari Yargılama Usulü Kodeksi
TYM	Türkmenistan Yüksek Mahkemesi
vb.	ve benzeri/ ve benzerleri
vd.	ve devamı
Y.	Yıl
Yarg. H.K.	Yargılama Hakkında Kanun
yay.	yayıncılık/yayınevi/yayınları
YTM	Yüksek Ticaret Mahkemesi

